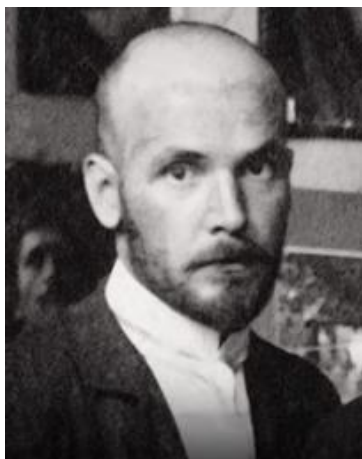

SLIKAR PERO B. POPOVIĆ I NJEGOVI BANJALUČKI UČENICI

Apstrakt: Slikari Vilko Gecan (1894–1973) i Milivoj Uzelac (1897–1977), ključne ličnosti hrvatskog ekspresionizma, prve slikarske pouke dobijaju od septembra 1911. do juna 1913. godine na Gimnaziji u Banjaluci kod profesora Pere B. Popovića (1881–1941). Zatim se obojica, iz porodičnih razloga, sele u Zagreb, gdje nastavljaju umjetničke studije. Ubrzo se razilaze. Gecan i dalje naukuje u Zagrebu, zatim u Minhenu, a Uzelac odlazi prvo u Prag i onda u Francusku, gdje ostaje do kraja života. Bez obzira na godine i geografsku udaljenost, Gecan i Uzelac nikada nisu prekinuli prijateljske veze, a često su se sjećali svojih banjalučkih dana, profesora Pere B. Popovića, kojem se 1937. godine jedan od njih, Vilko Gecan, obraća pismom u kojem se interesuje, traži pomoć i savjet u vezi sa njegovom eventualnom izložbom u ovom gradu. Sadržaj pisma je ostao nepoznat. Ovdje donosimo pismo ili odgovor koji profesor Popović upućuje svom učeniku Vilku Gecanu.

Ključne riječi: Pero Popović, Vilko Gecan, Milivoj Uzelac, Banja Luka, izložba, pismo.

Pero B. Popović

Htjelo se da se dvojica srednjoškolaca, sedamnaestogodišnji Vilko Gecan (1894–1973) i četrnastogodišnji Milivoj Uzelac (1897–1977), budući slikari i ključne ličnosti hrvatskog ekspresionističkog slikarstva, 1911. godine nađu, da se sretnu u nekoj od učionica Gimnazije u Banjaluci i da njihovo prijateljstvo potraje dugi niz godina, čak i decenija, sve do njihove smrti ili odlaska. A kada se 1913. godine, iz porodičnih razloga, sa roditeljima presele u Zagreb, oni pohađaju istu, Slikarsku školu Tomislava Krizmana (1882–1955), u kojoj počinju da grade svoje rukopise. Tu se i razilaze. Gecan se upućuje u Minhen, gdje pohađa Akademiju likovnih umjetnosti u klasi profesora Eriha Hekela (Erich Heckel, 1883–1970). Gecanova slika prolazi prvo snažnu ekspresionističku fazu, poslije koje u njegovim ovakvim radovima ima i elemenata kubokonstruktivističke orijenta-

cije. Uzelac, koji ostaje u Zagrebu, 1913–1914. godine uči u Privremenoj školi za umjetnost i umjetni obrt kod Otona Ivekovića (1869–1939), a godine 1915. bježi od rata u Prag. Povremeno pohađa Akademiju likovnih umjetnosti kod Jana Prajslera (Jan Preisler, 1872–1918) a zatim se 1919. godine vraća u Zagreb. Poslije nekoliko godina, 1923, odlazi u Pariz, iz kojeg se 1963. seli na imanje Posto Sobre u južnoj Francuskoj. Uzelčeva slika prošla je nekoliko faza, od rane ekspresionističke, preko neokubističke do neoklasicističke.

Njihove banjalučke godine, sjećanja na gimnazijske dane, na grad, na prve slikarske pouke u Gimnaziji kod profesora Pere B. Popovića (1881–1941), njihovog prvog učitelja vještina, nikada nisu zamele daljine, drugi ili drugačiji ambijent ili okruženje. Naprotiv, u nekim presudnim ili za njih značajnim trenucima oni se obraćaju profesoru željni njegove podrške, savjeta. Kao nekada u Banjaluci, Pero B. Popović s radošću dočekuje svaki glas od njih i, koliko mu se da, on prati njihove puteve u svijetu likovnog iz svoje, od 1930. godine, nove, sarajevske vizure. Pero B. Popović stilski, poslije pređenog puta, prevaziđenog Bukovčevog poentilističkog načina, u svoje djelo uvodi lazurno slikanje, zatim radi nešto pastuoznije, smjelo uvodi u svoju sliku kontraste boja, a tu je i uvijek siguran crtež, i sve ovo na množini njegovih radova na kojima tematski dominiraju ženski akt, mrtva priroda i pejzaž.

Iz banjalučkih i zagrebačkih dana: Milivoj Uzelac i Vilko Gecan

Kada se Vilko Gecan aprila 1937. godine obrati svom profesoru pismom u kojem traži savjet za eventualnu izložbu u Banjaluci, Pero B. Popović, od 1930. u Sarajevu, daleko od ovdašnje sredine, poznanika i prijatelja, odgovara svom nekadašnjem učeniku, ne preporučujući sebe za veze sa sredinom, ali ni sredinu za eventualnu Gecanovu izložbu i kaže u pismu:

Dragi moj Gecane,

jedva jednom da Ti odgovorim na Tvoje pismo, koje me je za časak vratilo u ona lijepa vremena kad smo bili u B. Luci. Vidim da si po osjećajima ostao isti. Tvoj uspjeh me jako veseli. Pratio sam preko novina tvoj rad i drago mi je ako sam ma šta pridonio. Ti svakako pretjeruješ. Ti bi bio i bez mene ono što si. Talenat se donosi sobom na svijet.

O toj izložbi, koju namjeravaš da prirediš u B. Luci, ne znam šta da ti kažem. Poratna Banja Luka, onakva kakvu je ja znam, mene lično je gušila i ja sam sretan da sam se je oslobodio.

Ja sam je napustio prije sedam godina i kakva je danas, ne znam. Znam da su neki izlagali tamo, ali s kakvim uspjehom ne znam. Da ti savjetujem da izlažeš, bojim se učinićeš nepotrebne troškove koji ti se možda neće isplatiti.

Ne znam ni na koga da te uputim, jer su moje veze s B. Lukom vrlo labave.

Valjda će se pružiti prilika da nekad ipak vidim tvoje radove. Vidio sam jednu reprodukciju tvoje mrtve prirode čini mi se u Hrvatskoj reviji. Dopala mi se vrlo.

Nadam se da ću, ma kojom prilikom i ma gdje, viditi i koji original.

Želim ti svaki uspjeh i dobro i iskreno te pozdravljam.

Tvoj Pero B. Popović prof. II gimn.

Sarajevo 14/4 37.¹¹

Izložba Vilka Gecana te godine, ali ni kasnije, nažalost, nije priređena u Banjaluci. Da li je razlog Gecanovog odustajanja od izložbe bilo mišljenje ili savjet profesora, ne znamo, ali je sasvim sigurno da je u Banjaluci, kao bezbroj puta do sada, iz neobičnih razloga, propuštena prilika da se prepozna još jedan od načina za oživljavanje likovnog života sredine, u kojoj bi se sretali neka značajna stara, ali i nova imena, pokretale granice kreativnog u gradu nagore, naviše.

Zaključak

Kada se sedamnaestodišnji Vilko Gecan (1894–1973) i četrnaestogodišnji Milivoj Uzelac (1897–1977), ključne ličnosti hrvatskog ekspresionističkog slikarstva, sretnu 1911. na Realci u Banjaluci, gdje uče kod slikara Pere B. Popovića (1881–1941), godinama i decenijama zatim oni će samo učvršćivati svoje prijateljstvo i to sve do smrti ili odlaska. A kada se, iz porodičnih razloga, 1913. godine presele u Zagreb, Gecan i Uzelac uče kod Tomislava Krizmana (1882–1955) i zatim se razilaze. Gecan odlazi u Minhen na Akademiju likovnih umjetnosti, odakle se vraća kući, a Uzelac se prvo upućuje u Prag, zatim u Francusku, gdje ostaje do kraja života. Fizička udaljenost, a ni nova sredina ili sredine nisu zamele njihove banjalučke godine i oni im se često vraćaju. Gecan namjerava 1937. godine da organizuje izložbu u Banjaluci, te se tim povodom pismom obraća profesoru Popoviću tražeći savjet ili pomoć u vezi sa svojom namjerom. Pero B. Popović se ne preporučuje za moguću pomoć jer se udaljio i ne poznaje dovoljno prilike za izložbu u ovoj sredini, od 1930. godine živi u Sarajevu, u drugačijoj sredini, pa ipak, koliko je u mogućnosti da savjetuje, on smatra i piše da nije siguran da bi banjalučka sredina bila mjesto gdje bi Gecan trebalo da predstavi svoje djelo. Gecanovo pismo profesoru Popoviću je izgubljeno, a Popovićevo slikaru Gecanu je sačuvano i u privatnom je vlasništvu nasljednika Vilka Gecana u Zagrebu.

¹ Pismo je u vlasništvu nasljednika Vilka Gecana u Zagrebu.